

Kui ma oleksin raamat... no mis küsimus see selline on? Seik Mr Hatcheti žurnalist päevakohaste sündmuste kohta

23.10.1936

Inimestel on tavaks unistada, et mis oleks, kui üks või teine asi (enamasti teatavad juhtumid, mille tagajärjel on tuntud mõningast ebamugavust või piinlikkust) oleks teistmoodi. Peamiseks mõne sellise oletusliku stsenaariumi väljamõtlemise ajendiks on üks või teine ebaõnnestumine, mida ei saa enam parandada, näiteks talunikel, kes tänavu nisu õigeks ajaks maha ei saanud ning kes nüüd virelevad kesise saagi ootuses kuni suveni, mil suuresti pühapäevastele palvetele ja jumala heldele meelega tuginenud võltslootused taaskord madalatest ootustest hoolimata veelgi masendavama saagirikkuse kiuste tuhandeks killuks purunevad.

Teine inimgrupp, kelles sellised... nii-öelda... hüpoteetilised küsimused määramata põhjusel nõnda suurt huvi tekitavad, on need, kelle vaimne ning füüsiline areng on alles pooltel teel oma haripunkti, ehk siis tütarlapsed ja noormehed. Kuski nende peades peituvad alati teiste hulgas küsimused, mida võib klassifitseerida kui puhast absurdsust. Mäletan veel, kuidas ma eelmisel teisipäeval Londonit külastades (kujuures oli seal imeline ilm või vähemalt piisavalt hea, et talunikud minu kaaslast Lordide kojast oma lakkamatute hädadega ei kimbuta) Mincing Lane'i ja Tower Streeti ristil peaaegu laste kära sisse ära pidin uppuma.

See juhtum kujutas endast vähemalt tosinat eripalgelist räbalais riideis umbkaudu 10-aastast, kes olid endale kuskilt, ilmselt mõne lähedal asetseva kiriku aiasopist leitud puuokstest mõõgad nikerdanud (kuigi mõõgad oli nende vitsakeste kohta kuidagi palju öelda) ning otsustanud end nendega rüütlikeks ristida ja London suure tule küüsisist päästa, olgugi et tuli juba ammu ära oli ning tollased rüütlikud just palju selle peatamiseks ei teinud. Igatahes oli kõigil neil peas küsimus, et mis siis, kui ma oleksin rüütel. Me kõik teame, otse loomulikult, et head asjad tulevad neile, kes pingutavad, ja niisiis pingutasin ka mina, hoidudes mainimast, et nende fantaasia, kuigi imetlusväärne, on kahetsusväärsest aegunud (arvestades, et ükski ennast väärtustav rüütlik löödud aadlik ei pea enam duelle neitsite armastuse eest ega kustuta Baker Streetil aset leidnud tulekahjusid) ning ilmselt ei realiseeru kunagi. Kuigi ma võtsin endale vaevaks neile selgeks teha, et nende kasimata olek põhjustas mu mantliserval esiletükkiva kohutavalt jõleda pleki ning mu peatse, see-eest viisaka (seda ma loomulikult neile ei maininud) hilinemise.

Seejärel sai ilmsiks, et ma ennast keset noorte meelevalatlusi siiski nendele meelepärast polnud ülal hoidnud ning juba pidigi minu isikule osaks saama suur varaline kahju, mis oleks

hõlmanud endas ka visiiti teatud Mr Hawkesi juurde nr 1 Savile Row'l, kuid minu õnneks leidis meid tol hetkel väheke räsitud ilmega, kergelt punase näoga (seda ilmselgelt distantsi tõttu, mille ta muljetavaldaval kiirusel läbinud oli) nooremapoolne naine, lastekodu vormiriietus seljas ja suhteliselt ärritunud pilk silmis, ning kamandas lapsed tagasi asutusse, kust nad ilmselgelt vehkat olid teinud.

Nõnda peangi ma täheldama, et selliste stsenaariumite üle juurdlemine on üsnagi harilik lihtrahva, kindlasti „kohutavalt“ huvitava, mõttemaailma väljendus. Niisiis, on loomulikult arusaadav, kuivõrd sõnatuks ma jäin, kui mu hea (olgugi et kohati väheke lihtsameelne) sõber Mr Clogmore, kolmapäevase spiritistliku seansiõhtu järgsel koosviibimisel, Mrs Stufforti äsja toodud skoonide ja tee kõrvale sellise eriskummalise küsimuse lauale ladus, kusjuures ta ise selle üle nii äraütlemata uhke tundus olevat, et ta enamjaolt lihtne mõttemaailm hoobilt palju labürindilaadsemaks muutus. See küsimus kõlas järgnevalt: „Kas te usuksite, mu sõbrad, kui ma ütleksin teile, et ma olen hiljuti juurelnud ühe väga huvitava küsimuse üle?“ Siinkohal ta loomulikult naeratas meeldivalt, justkui see, mida ta avaldama hakkas, on tema uute teadmiste valguses kõige tähtsam küsimus maailmas, ning kindlasti täidab selle üle juurdlemine meie edasises elus mõnda vitaalselt tähtsat rolli (umbes nagu näiteks tee või skoonid). „Mis siis, kui ma oleksin raamat?“

Ma leidsin end tol hetkel kohutava kõha küüsisist ja ega tee seda olukorda paremaks ei teinud, aga ometi polnud ma niivõrd kohkunud kui Mrs Pudding, kes pillas oma skooni teetassi, kus see viivitamatult pehmeks muutus ning ühtlase massina põhja vajus. Vähemalt nii tundus mulle esialgu, ent minu jahmatuseks selgus, et Mrs Puddingit oli tabanud hoopis eriline tuhin, sest kõikidest vastupidist väitvatest faktoritest hoolimata, (nagu näiteks Mrs Puddingi terav mõistus ja loomulik allergia jaburuste vastu) kuulutas ta, et oli täpselt sama küsimust eneseltki küsinud. Siinkohal tahaksin ma võtta momendi, et ennast kiita oma laitmatu enesekontrolli eest, mida ma järgneva diskussiooni, kui seda üldse nõnda paslik kutsuda on, kulgemise ajal praktiseerisin. Ja milliseks kulgemiseks see osutus!

Järgneva tunnise vestluse jooksul kujunes välja teatav muster, mis nägi välja umbkaudu selline: esmalt kaotas Mr Clogmore jutujärjes esmaõiguse, kui ta üritus midagi öelda ei lõppenud mitte läbi tema, vaid hoopis läbi Mrs Puddingi suu. Teiseks otsustas Mrs Pudding veenda seltskonda, et ta oleks imeline raamat, Mr Clogmore järgis tema eeskuju ning üritas mitte just eelnevatest oluliselt erinevate väidetega sama teha. Kolmandana, kuigi väheke ebalevalt, pakkus vestlusainet Miss Addison, kes nõustus Mrs Puddingi väitega, et ta oleks tõepoolest imeline

raamat. Ning viimaks arvas õhinal Mrs Stuffort, et tema mees ja tema oleks üks kahevõlviline seeria, täis palavat armastust ja kirge (Dr Stuffort luges ajalehte ja, eirates higimulli otsaesisel, üritas vestlust tulihingeliselt ignoreerida). Mr Hughes ei saanud kordagi sõna sekka öelda. Ning kogu selle erutatud arutelu saatel rüüpasin ma teed ning oma suureks õnnetuseks kuulasin seda pealt. Teed jõid loomulikult ka teised, kaasa arvatud Mrs Pudding, kes ennastunustavalt kõneledes oma teed rüüpas ja sealjuures tõepoolest ära unustas, et ta teetass oli alles hiljuti ühele õnnetule skoonile uueks koduks saanud.

Selle vestluse jälgimise jooksul õnnestus mul siiski ka üsnagi mitme küsimuse osas selgusele jõuda. Nii võimatu oli mulle tol õhtul tundunud, et see jabur, ent see-eest siiski kujutlusvõimet vajav küsimus (mis siis, kui ma oleksin raamat?), oli Mr Clogmore'i vaimusünnitis. Ja nagu ma aimasin, ei olnudki selle küsimuse taga Mr Clogmore'i äkiline mentaalse võimekuse tõus. Ma märkasin tol õhtul vilksamisi, kui Mrs Pudding oli parasjagu seletamas, just kuivõrd aromaatsed oleks temas kirjeldatud lilled ning millist imetähtsat rolli nad mängiksid temas jutustatavas loos, kui ta oleks loomulikult raamat, mida ta ilmselgelt siiski pole, ühte punasekaanelist köidet tema käekotis. Ma tundsin autori otse loomulikult kohe ära. Üks Mr Rudyard Kipling, kes märgistas oma raamatuid alati svastika, elevandi ja lootosõiega. Mulle meenus, et tema mitmete luuletuste hulgast üks, mis kandis pealkirja „If —“. Niisiis, kui ma pärast vestlust aasta alguses trükitud Timesi väljaannet uurisin ja leidsin mu hea tuttava Mr Netromi kirjutatud järelehüüde pealkirjaga „What If—“, oli pilt selge. Netromi luulekogu „*In Memoriam R. Kipling*“, mis sisaldas ka samanimelist luuletust, oli just äsja ilmunud ning ilmselgelt oli see ka minu raamatukogus olemas, ent... pakilisemate asjaolude tõttu polnud ma seda veel lugeda jõudnud, kuid ilmselgelt nii Mr Clogmore kui ka Mrs Pudding olid.

Seda kõike siiski minu suureks meelerahuks. Ma poleks endale ealeski andestanud, kui Mr Clogmore oleks suutnud kõik need aastad minu eest varjata, et tal on niivõrd lennukas mõttemaailm. Õnneks tal seda siiski ei ole, siinkohal ma mõistagi ei solva Mr Clogmore'i loomulikku intelligentsi, vaid lihtsalt konstateerin fakti.

Muuhulgas sain ma vestluse ajal teada, et Mrs Pudding oleks romaan täis armuvalu, kurbust, mitmeid erinevaid lilli, (kaasa arvatud minu hinnaline orhideede kollektsioon) ja selle kõige kõrval ka opulentses koguses kreemisaiu. Mr Clogmore, nagu ma oma suureks üllatuseks avastasin, oleks suhteliselt sarnane raamat. Vähemalt tema enda sõnul, kuid oli ilmselge, et tema provokatiivne küsimus oli pigem ajendatud tema soovist meile oma laiapõhjalist ja originaalset mõttemaailma tutvustada, olgugi et see tal kiiremas korras aia taha läks. Miss

Addison jäi oma arvamustes ebalevaks, kaheldes sealjuures, kas ta oleks kollaste või punaste kaantega, kuigi tema enda sõnul ei oleks ta nõus olema mitte mingi muu raamat kui muinasjutukogu. Mrs Stuffort leidis, et tema ja ta abikaasa oleksid, nagu ennistki sai mainitud, kahevolüümiline armastusromaan, kusjuures esimene osa räägiks kahe õnnetu armastaja armuelust, kes saavad kokku ja abielluvad, vaatamata kõigile takistustele nende teel. Teine osa räägiks jätkuvalt nende armuelust, kuid siis ka juba katsumustest, mis tulevad abielus ikka ette ning mida tuleb kõigele vaatamata koos lahendada, näiteks nagu siis, kui suhkur saab otsa või nagu siis, kui üks kobakäpast teenijatüdruk jätab sulle mainimata, et üks öökull on võtnud pähe su hindamatu Elizabethi ajastul ehitatud mõisahoone korstnasse pesa teha, mille tagajärjena läheb su korsten koos öökullidega põlema.

Kui Mr Hughes minult pärast koosviibimist talveaias jalutades piipu pahvides küsis, et kas ma olin aru saanud, millest meie sõbrad olid pidanud oluliseks rääkida, pidin ma talle vastama, et kahetsusväärset oli see teema minust kauge kaarega mööda läinud. Kuigi nüüd, mil ma seda sissekannet teen, on mulle kohale jõudnud, et meie sõprade enesehinnangud on kohutavalt proportsioonist väljas, arvestades nende tegelikke olukordi. Seega leian mina, Cornelius Montgomery Hatchet, et on kõige parem, kui ma kirjutan välja, millised raamatud meie sõbrad on, pidades silmas nende isiklike eneseupituste põhjalikku eiramist (otse loomulikult nende endi hüvanguks).

Esmalt Mr Clogmore. Alustuseks peaks ütlema, et tegemist oleks ühe ääretult igava ürikuga. Kui ükski raamat meenutaks Mr Clogmore'i, siis ma tooks selle näiteks. Aga et ükski päris raamat seda ei tee, ei jää mul muud üle kui võrrelda Mr Clogmore'i telefoniraamatuga. Täpselt nagu iga teine teller, on Mr Clogmore tuntud oma kurdistavalt monotoonse hääletooni poolest ning paljuski nagu telefoniraamat koosneb ta jutt peamiselt numbritest ja nimedest, (kusjuures enamik nendest nimedest ei tähenda kellelegi, peale tema enda, mitte midagi). Pealekauba on just telefoniraamat see teatmik, mis Mr Clogmore'i enim füüsilises mõttes kirjeldab. Ühiste tunnuste hulka kuuluvad teiste hulgas volüümikas ehitus ja mass, mis on kordades lähemal sinivaala massile kui oma kaaslaste omale. Kuigi analoogia võib siinkohal segasemaks muutuda, on ka tegemist mehega, kes on täis üllatusi. Näiteks proovis Mr Clogmore paarteist aastat tagasi idamaiste uskumuste praktiseerimist. Ta jättis selle küll kiiresti maha, aga ta ei lõpeta ka kunagi üllatamast. Paljuski nagu need inimesed, kes telefoniraamatusse sisse on kantud ning sulle kogemata kombel helistavad. Mäletan veel kirkalt, kui mulle helistas üks keskealine meesterahvas ning nõudis, et ma viivitamatult talle need piljardikuulid toaksin, mis

ma olevat talle lubanud. Ta tundus uskuvat, et nende kätte saamine aitaks kõvasti kaasa tema poja distsiplineerimisele.

Mrs Pudding oleks vaieldamatult kokaraamat. Kogu selle armastuse, mis tal oma surnud mehe vastu on, ületab kümnekordselt tema armastus igasuguste küpsetiste vastu. Ilmselt oleks ta üks ääretult põhjalik kokaraamat, kuid kahetsusväärseks oleks nii koostisosade ja juhendite juures ääremärkused, mis kirjeldaksid autori elu ning annaksid põhjalikku nõustamist taigna ja sõtkuja vahel oleva suhte kohta. Kokaraamatu klassifikatsiooni kõrval võiks Mrs Puddingit pidada ka Carl Jungi loometöö järel teiseks sümbolismi suurteoseks. See hõlmaks ka raamatu alguses paiknevat legendi, kus on põhjalikult lahti seletatud, miks kirsid tähendavad armastust ja miks 30 tükki vahukooretordil on kindel viis, kuidas kindlustada rikas abikaasa tordi sööjate hulgast.

Miss Addison poleks miski muu kui õpik. Seda loomulikult mitte sellepärast, et ta omaks mingit erilist suurt teadmiste pagasit, vaid sellepärast, et tema äpardustest saaks lihtsalt suurepärase lood, õpetamaks lastele, mida nad ei peaks tegema. Näiteks saaks imetabase loo sellest, kuidas Miss Addison õppis Egiptimaal reisil olles, et vaarao sarkofaag on kohtumisel maapinnaga nõrgem osapool ning puruneb, kui see peaks maha kukkuma. Või näiteks saaks otse loomulikult suurepärase loo sellest, miks peaks enne Prantsusmaal prantsuse keele rääkimist ka prantsuse keelt õppima, või sellest, miks ei avaldata kirikus arvamust, et Jeesus oleks võinud veest veini asemel šampanjat teha.

Mrs Stuffort oleks mõistagi seiklusromaan, mille peategelane on üks eriline käpard. Mrs Stuffort jagab seiklusromaaniga mitmeid äratuntavaid sarnasusi. Esmalt on ta niivõrd seiklushimuline, et Briti impeeriumis on ta ilmselt küll kõik kivid ümber keeranud. Teiseks on Mrs Stuffort niisama uudishimulik kui iga teine erilist veendunud olekuga naine, et iga väiksegi pisidetail vajab ilmtingimata tema tähelepanu. Mul on veel meeles, kuidas ta pärast George V kroonimist õhtusel banketil mulle selgeks tegi, et ta ei suuda ära oodata, millal tema nõbu Priscilla abiellub, sest ta tulevane abikaasa pidanud olema äraütlemata hea väljanägemisega – miski, mille üle ta tundus teadmata põhjusel kuidagi eriti entusiastlik olevat. Paljuski, nagu seiklusromaanis, on Mrs Stufforti uudishimu põhjuseks, miks ta end alalõpmata mingitest sekeldustest leiab. Näiteks meenub mulle too õhtu, umbkaudu kümnekond aastat tagasi, kui Mrs Stuffort otsustas, et oleks lihtsalt imeline idee kaevuda oma ema kummutisse, kust ta leidis veel allkirjastamata abielupaberid oma ema ja tolle vana hullu Barnabas Benwicki vahel. Tõesti, tolle lapsiku teo eest sai Mrs Stuffort hurjutada ka aastaid pärast toda

vahejuhtumit, kuigi tema õnneks ei abiellunudki ta ema ja vana Benwick kunagi (mitte et Benwick poleks proovinud ta ema kätt veel mitmeid kordi paluda).

Dr Stufforti on ehk meie väiksest seltskonnast kõige raskem raamatuna ette kujutada, kuid siiski ma proovin. Ilmselt oleks Dr Stuffort kõige sarnasem mõne inimese antropoloogia muuseumi kataloogiga. Tõepoolest, tegemist oleks väga hea näitega. Kui ma nüüd selle peale mõtlen, siis usun, et sain täpselt naelapea pihta. Sarnaselt mõne inimese antropoloogia muuseumi kataloogile on Dr Stuffort täis imekspandavaid teadmisi, selle koha pealt, kust on võimalik üks või teine ohhetama ja ahhetama panev eksponaat leida, samal ajal osavalt vältides igasuguse kasuliku informatsiooni jagamist, nagu näiteks, kus on tualettruum, või arvamust, kas siirupiskoonid on paremad kui puuviljaskoonid. Peale selle väldib ka Dr Stuffort jätkuvalt paljuski nagu inimese antropoloogia muuseumi kataloogki, kõiki teisi võimalikke ettejuhtuvaid teemasid, just nagu tollel õhtul, kui see jabur küsimus tõstatati.

Ja viimaks mu vana hea sõber Mr Hughes oleks ilmtingimata laste pildiraamat. Ma läheksin isegi nii kaugemale, et öelda naivistliku kunstivoolu musternäide lasteraamatute hulgas. Äkki joonistatud mõne 7-aastase poolt. Jah, Mr Hughes on niisama naiivne kui mõni selline teos. Aga ta jagab ka üht-teist iseloomujoont lasteraamatuga. Nimelt on Mr Hughesil hea süda. Ta ei ole lihtsalt võimeline uskuma, kui keegi taaskord tapetakse ning mind kutsutakse uurima. Temast ei saaks mitte kunagi detektiivi, pidage meeles, ta deduktiivne mõtlemine koosneb peamiselt järeldustest, nagu näiteks, kui Mr Clogmore ja Dr Stuffort ei taha viimast skooni, siis pole tegemist ülearu heade skoonidega, või näiteks, kui Mrs Pudding ja Mrs Stuffort parasjagu ei sosista omavahel, siis oleks vast mõistlik kuulata, mida nemadki kuulavad. Head mõtted kahtlemata... Mitte just detektiivi omad, siiski.

Siinkohal võiksin ma loomulikult jätkata oma sõprade täpsete võrdluste kirja panemisega, ent et mu kass, Charlotte on otsustanud, nagu on kabineti ukse tagant kostva kära põhjal ilmselgelt võimalik järeldada, taaskord mõne kardina otsa ronida. See on tal kohutaval kombel harjumuseks saanud pärast Mr Netromi pikemat viibimist mu mõisas. Et head asjad tulevad neile, kes püüdvad paremuse poole, lähen minagi ja püüan Charlotte'i veenda, et kui ta alla tuleb, saab ta täna tüki lõhet. Ehk veab... Kui ma oleksin raamat... no mis küsimus see selline on? Küsiks parem mõistlikke, arukaid küsimusi, nagu näiteks kas järgmisel spiritistlikul seansiõhtul oleks mõistlikum pakkuda skoone või hoopis teekoogikesi. Raamat... no tõesti!

Morten Pirk

Läänemaa Ühisgümnaasium, 12. klass